

гл. ас. д-р ВЕНЦИСЛАВ СТАТЕВ

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

ЛОГИЧЕСКИ ОБОСНОВАНИ УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ ПО ТУРИЗЪМ - ЦЕЛЕНАСОЧЕНА РЕАЛИЗАЦИЯ

LOGICALLY PROOFED STUDY PLANS – A PURPOSEFUL EMPLOYMENT REALIZATION

Chief Assistant Prof. Dr. VENTSISLAV STATEV

VELIKO TARNOVO UNIVERSITY “ST. ST. CIRIL AND METHODIUS”

Abstract: The aim of the present paper is to determine the opinion of the consumers of academic services in regard to the dependence “a higher degree of a logical relationship between the studied disciplines in the academic study plans – a more purposeful employment realization”. With reference to this, an inquiry on the opinions has been conducted among the graduates of the “Tourism” major, who have already found an employment realization for themselves in practice. On the basis of the information received conclusions and recommendations have been drawn out.

Key words: tourism, human resources, study plans, employment realization, inquiry

1. Въведение

Макар от гледна точка на детския мироглед да е изключително лесно човек да избере своята професия и реализация, то между порасналите вече деца */студентите/*, много рядко може да се срещне човек, по детски убеден в това, как точно иска да се реализира. Обикновено повечето от хората, преминали 20^{те} си години, вече са направили, макар и мъгляв избор, коя точно професия предпочитат. За избора на най-подходящата реализация на подрастващия, активно влияние оказват повече родителските виждания и желания, практицизма, равнището на доходите, установилите се модни тенденции, отколкото вътрешната убеденост и следването на мечтата за реализация.

Но човек трудно може да спре и избяга от мечтите си. Поради тази причина, той е склонен при вземане на решение, каква точно да бъде неговата реализация, повече да разчита на интуицията, отколкото трезво и задълбочено да оценява съществуващите реални възможности.

В този ред на мисли, след края на първия семестър в бакалавърската

програма на специалност „Туризм“ и след завършването на последния семестър на магистърските програми, една част от студентите отчитат разминаване на очакванията им за академичното обучение. Според автора, една от причините за този ефект сред бакалаврите */които са основно на възраст между 19-24 години/* е повече емоционалното възприятие на туризма, като източник на отмора и забавление, отколкото като поприще за професионална реализация¹. Сред магистрите */на възраст основно над 30 години/*, голяма част от които се занимават с управлението на малки или средни предприятия, основно в хотелиерството, разочарованието идва основно от факта, че те, вече сблъскали се с реалността и усетили трудностите, съпътстващи управлението на един хотел */независимо от големината му/*, очакват да им бъдат предложени готови, работещи проекти. Изучаваните от тях теоретични модели им се струват твърде абстрактни и неприложими в тяхната

¹ Често задаван въпрос от студентите при изучаването на учебната дисциплина „Селски туризъм“ е „Няма ли да караме лекциите в някоя селска къща?“.

ежедневна практика. С други думи казано, голяма част от този тип студенти търсят готови „бързи и лесни“ решения за текущите им професионални задачи без да съзнават, че в силно изострена конкурентна среда */както е тя в отрасъл туризъм/*, конкурентно предимство придобиват тези, които сами са стигнали до уникални управленски решения, на база отлична теоретична академична подготовка.

Една от възможностите да бъдат сведени до минимум разочарованите магистри, е предприемането на мерки от академичната общност за по-широко популяризиране на целите и съдържанието на учебните планове, по които се извършва обучението по съответната образователно-квалификационна степен */ОКС/*. В бакалавърската програма, тази мярка би имала още по-силен ефект, тъй като наличието и популяризирането на логиката на учебния план, ще подпомогне правилната ориентация на студентите във възможностите, които предлага отрасъл туризъм за реализация. А от гледна точка на предвиденото време за обучение по ОКС, колкото тази ориентация е по-рано формирана, толкова по-целенасочен ще бъде студентският избор на избираеми и факултативни дисциплини, по-ефективно академичното обучение и по-целенасочена професионалната реализация на кадрите.

2. Системна зависимост „логически учебни планове – целенасочена реализация“.

За установяване на гледната точка на потребителите на академични услуги относно зависимостта *„по-висока степен на логическа връзка между изучавани учебни дисциплини в академичните планове – по-целенасочена професионална реализация“*, бе проведено анкетно проучване сред завършили специалност „Туризъм“ студенти, вече реализирали се в практиката.

Пълният текст на въпросите от анкетното проучване е даден в Приложение 1. Като място за провеждане на проучването бе избран един от водещите хотели в град Велико Търново – Гранд хотел „Янтра“, част от веригата „Шарлопов Хотели“. В анкетното проучване взеха участие само кадри на хотела на основен трудов договор към месец юни 2008 година, завършили ОКС по туризъм в Стопанския факултет на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“. Общият брой на кадрите, отговарящи на горепосочените условия са 11 души. От тях един категорично отказа да попълни анкетната карта с обяснението, че вече е доста отдалечен от проблемите на образованието и един бе в платен годишен отпуск. От анкетираните общо 9 души, разделението им по пол е сравнително балансирано, както следва:

- ОКС „Бакалавър“ – **3^{ма} мъже, 1^{на} жена;**
- ОКС „Магистър“ от друго направление – **1мъж, 1^{на} жена;**
- ОКС „Магистър“ от същото направление – **1^{на} жена;**
- ОКС „Бакалавър“ и „ОКС „Магистър“ – **1мъж, 1^{на} жена.**

От анализа на горното разпределение прави впечатление и балансираността на анкетираните по завършени ОКС^{та}, от което може да се направи извода, че Стопанският факултет при ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ е направил правилен избор относно предлаганото на пазара на висше образование диверсифицирано обучение по туризъм.

На анкетираните са зададени общо 20 въпроса, като 19 от тях са валидни и за ОКС „Бакалавър“ и за ОКС „Магистър“. Последният, 20^{ти} въпрос, разграничава отделните ОКС, като целта му е от гледна точка на времето и натрупания професионален опит, анкетираните да подредят по тяхно виждане последователността при изучаването на предвидените в актуалните за

специалността учебни планове, учебни дисциплини.

Резултатите от анкетното проучване на 17 от 20^{те} въпроса са обобщени

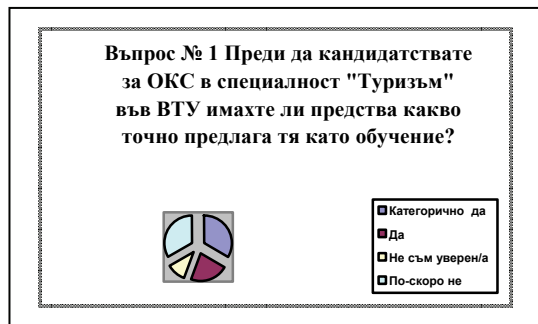
графично *в относителни дялове* във фигури 1-17* и като абсолютни стойности в Таблица 1.

*Отговори, които не са избрани въобще от анкетирания не са включени във фигурите!

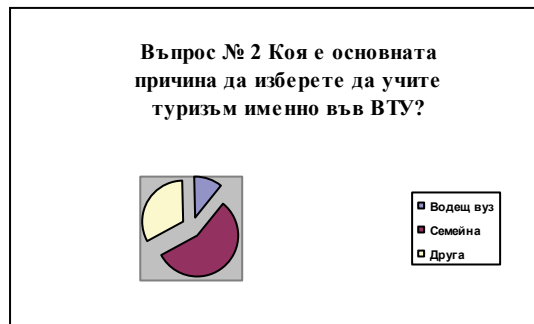
Таблица 1. Брой анкетирани, отговорили по видове въпроси и отговори

№ въпрос	1-ви отговор	2-ри отговор	3-ти отговор	4-ти отговор	5-ти отговор
1	3	2	1	3	-
2	1	-	-	5	3
3	2	6	1	-	-
4	2	6	-	-	1
5	1	-	3	3	2
6	-	3	3	2	1
7	-	4	2	3	-
8	-	5	1	2	1
9	1	4	1	2	1
10	-	5	3	1	-
12	2	4	-	3	-
13	2	3	2	1	1
15	-	3	4	1	1
16	-	1	7	-	1
17	-	7	-	1	1
18	-	-	5	3	1
19	2	5	1	-	1

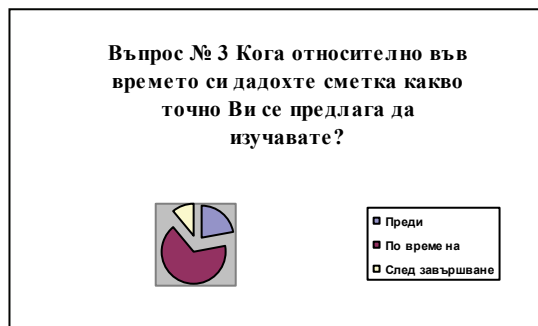
Източник: Собствени проучвания.

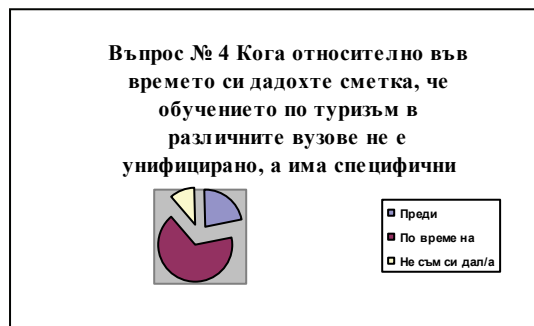
Фиг. 1

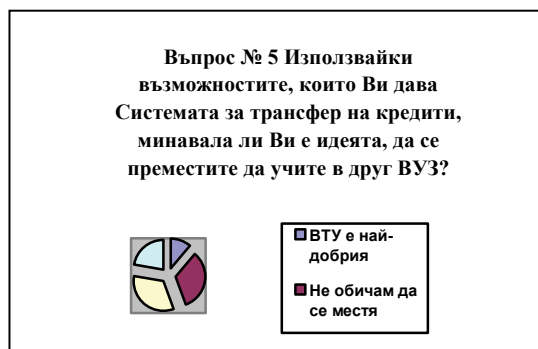
Фиг. 2

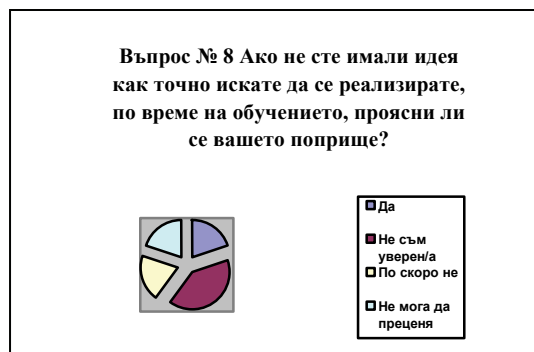
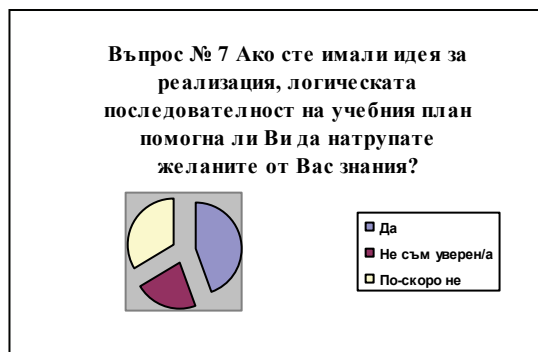
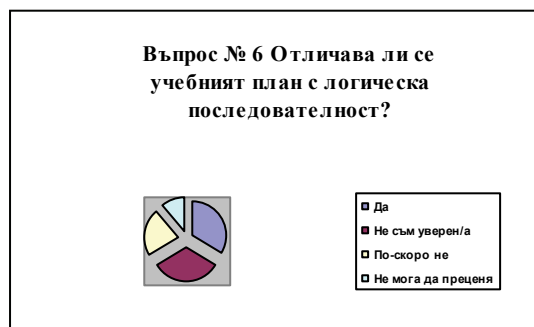
Фиг. 3

Фиг. 4

Фиг. 6

Въпрос № 9 Смятате ли, че логически обоснованите учебни планове могат да повлияят при избора на реализация?

- Категорично да
- Да
- Не съм уверен/а
- По-скоро не
- Не мога да преценя

Фиг 7

Въпрос № 10 Убедени ли сте, че осъзнато можете да правите избор от избираемите и факултативни дисциплини?

- Да
- Не съм уверен/а
- По-скоро не

Фиг 8

Въпрос 12 Поставяне на акцент основно върху един профил, би ли създадал конкурентно предимство на дадения ВУЗ?

- Категорично да
- Да
- По-скоро не

Фиг 11

Въпрос № 13 Акредитираните вузове за обучение по туризъм, трябва ли да предлагат унифицирано обучение по дадена ОКС?

- Категорично да
- Да
- Не съм уверен/а
- По-скоро не
- Не мога да преценя

Фиг 12

Въпрос № 15 Наименованието на учебните дисциплини отговаря ли на очакванията Ви за тяхното съдържание?

- Да
- Не съм уверен/а
- По-скоро не
- Не мога да преценя

Фиг 13

Въпрос № 16 Имали ли сте очакване, че дадена уч. дисциплина трябва да принадлежи към един профил, а тя да е от друг?

- Само една
- Разглежда се и от двата
- Не правя разлика

Фиг 14

Въпрос № 17 Бихте ли взели под внимание при кандидатстване, дали учебният план е логически обоснован?

- Да
- По-скоро не
- Не мога да преценя

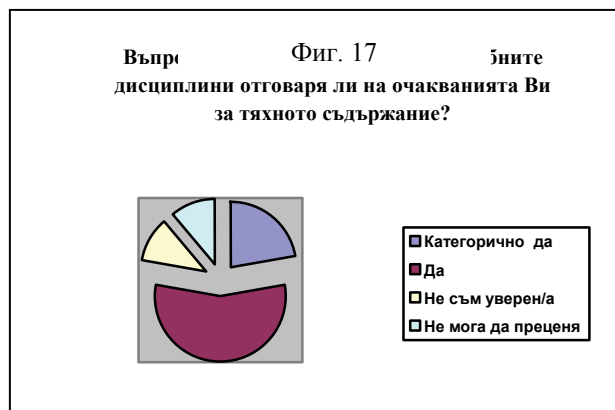
Фиг 15

Въпрос № 18 Убедени ли сте, че вузовете с по-високи такси са с по-добри учебни планове?

- Не съм уверен/а
- По-скоро не
- Не мога да преценя

Фиг 16

Фиг. 17

Отговорите на 11 анкетен въпрос, относно степенуването по важност на предложенията в учебния план профили са систематизирани във фиг. 18 – 23, както следва¹:

По същество, предложения за премахване или добавяне на профил /14 въпрос/ не са формулирани. Четирима анкетираните са използвали предоставеното им място за отговор да изразят мнение относно несъгласието си с различни дисциплини в отделните профили, като един от анкетираните е дал предложение да бъде въведена практика по част от изучаваните дисциплини.

Графичното представяне на информацията, получена като отговори на 20 анкетен въпрос /относно подреждане в логически ред на изучаваните учебни дисциплини/, изисква значителен обем. Поради тази причина, акцентът ще бъде поставен основно върху изводите, които произтичат от техния анализ.

3. Анализ на получените анкетни резултати.

На база получените анкетни резултати, могат да бъдат направени следните изводи:

1. Студентите първо „купуват“ академичен продукт /т.е. кандидатстват и започват обучение по дадено ОКС/, а чак по време на „потреблението“ му си дават сметка за неговото съдържание. Това потвърждава изразената във въведението теза на автора, че при избор на висше образование, основната част от кандидат-студентите повече се доверяват на интуицията, отколкото на реалистичен анализ.

2. Изборът на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ за обучение по ОКС по туризъм не е на основа конкурентното му предимство пред останалите висши училища на пазара на академично образование, а е резултат от външни за образованието фактори.

3. Преди постъпване във висше училище, кандидат-студентите не правят задълбочено проучване относно спецификата на обучението, която предлагат различните висши училища, акредитирани в обучението по различните ОКС по туризъм.

4. Системата за трансфер на кредити реално трудно намира практическо приложение за подобряване ефективността на обучението на студентите и поради действие на множество фактори извън образованието /извод номер 2/. Към тях

¹ Отговори, които не са избрани въобще от анкетираните не са включени във фигурите!

се прибавя и традиционната за българина уседналост и консерватизъм.

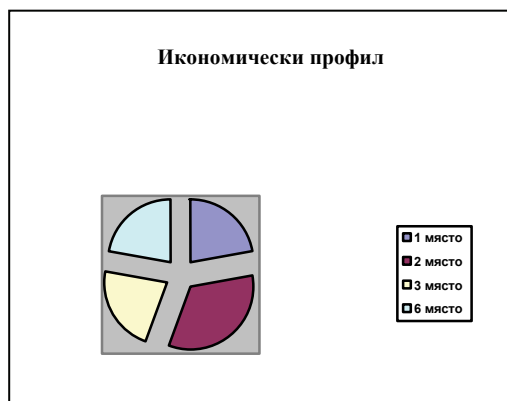
5. По време на обучение по дадена ОКС по туризъм, студентите сравнително късно си дават сметка какво точно им се предлага да изучават, поради което не могат да придобият ясна представа относно логическа последователност на учебния план, по който се извършва обучението.

6. По време на обучението масово сред студентите съществува схващането, че висшето образование има слаба връзка с практиката, поради което не търсят логическа обвързаност между изучаваните учебни дисциплини и значението им за бъдещата им професионална реализация.

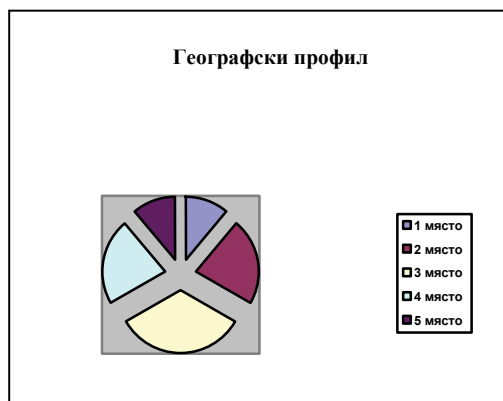
7. Съществуващите академични учебни планове до голяма степен нито допринасят, нито възпрепятстват, нито формират визия за професионална реализация.

8. Сред реализиралите се студенти широко се споделя тезата, че по-добре логически обосновани учебни планове могат да повлияят положително върху професионалната им осъзнатост.

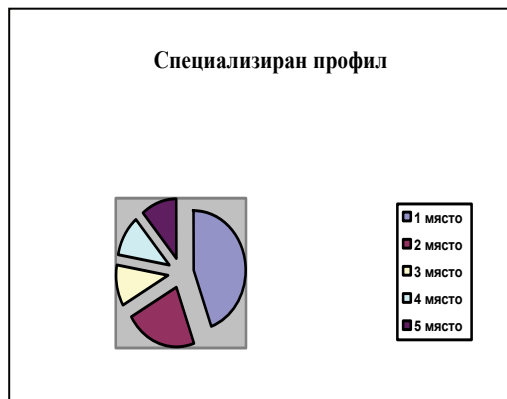
9. Студентите имат самочувствието, че осъзнато могат да направят подходящ избор между предвидените в учебния план различни избираеми и факултативни дисциплини от гледна точка на техните очаквания за професионална реализация.

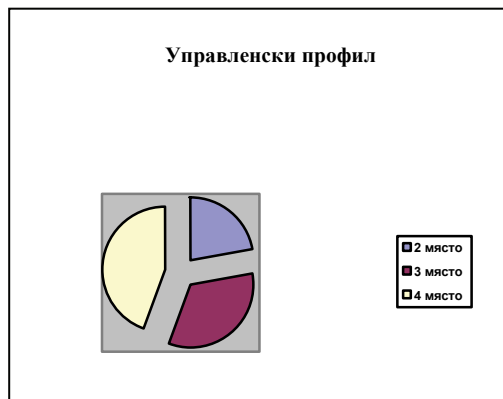
Фиг. 18

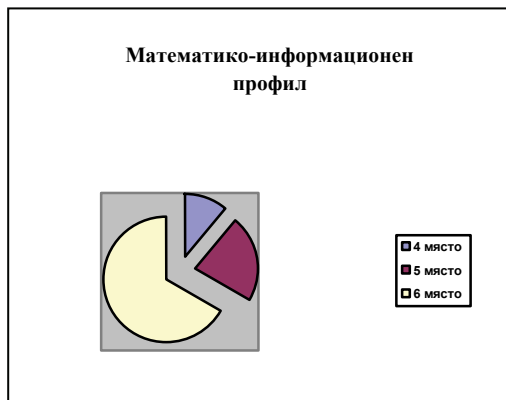
Фиг. 19

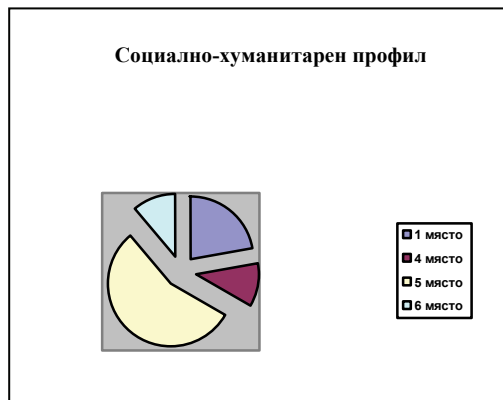
Фиг. 20

Фиг. 21

Фиг. 22

Фиг. 23

10. Анкетираните осъзнават преимуществата, които би дало за тяхната целенасочена реализация диверсифицирането на образованието в различните висши учебни заведения, съгласно академичните им особености. Но едновременно с това, липсата на увереност, че те ще могат успешно да усвоят предвидените в учебните планове монополистически конкурентни предимства на пазара на кадри, ги кара да залагат на класическото унифицирано обучение, за което е характерно липса на динамика и адекватност на протичащите в отрасъл туризъм промени и специфични особености.

11. Основна част от студентите не могат да осъзнаят и определят принадлежността на отделните учебните дисциплини към съответния профил */икономически, географски и т.н./*.

12. Като цяло, анкетираните не са имали предварителна представа относно съдържанието на изучаваните от тях учебни дисциплини.

13. Анкетираните не свързват цената на обучението във висшите учебни заведения с неговото качество.

14. Основната част от анкетираните са на мнение, че логически обосноваването учебни планове осигуряват по-добра професионална реализация.

15. Няма единно мнение по въпроса, кой профил да е водещ в учебния план.

Този факт е потвърждение на тезата, че е целесъобразно различните висши учебни заведения да предлагат диверсифицирано обучение по една и съща ОКС.

16. В логическата последователност на учебните дисциплини в учебните планове със сходна логика се ориентират по добре завършилите ОКС „Магистър” от друго направление, отколкото ОКС „Бакалавър”.

17. Анкетираните се ориентират по-добре в профили, които включват предимно избираеми и факултативни дисциплини, отколкото в тези, към които се причисляват задължителните учебни дисциплини.

18. От гледна точка на времето, анкетираните са оценили значението на наличие на логическа обосноваване на учебния план за целенасочената реализация, като основната част от тях биха обърнали внимание на степента на логическата последователност на учебните дисциплини при евентуално ново кандидатстване за ОКС.

На база направените изводи могат да бъдат формулирани следните препоръки:

1. В интерес на ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий” е да разработи и реализира концепция за популяризация на конкурентните си предимства в

предлаганото обучение по специалност „Туризм“ в сравнение с другите акредитирани висши училища в България.

2. За по-добра ориентация на студентите, в учебните програми да се въведе информационно поле, което да съдържа информация за профила, към който принадлежи.

3. Да се проведе анкетно проучване след завършили студенти относно степента на реализация на целите, заложи в класификационните характеристики към учебните планове. При необходимост те да бъдат преработени с оглед да дават достатъчно обща, но в същото време разбираема ориентация за съдържанието и логическата последователност на учебния план, по който се извършва академичното обучение по дадено ОКС.

4. Заключение

Една от основните причини за наличие на разминаване между очаквано и получено образование по специалност „Туризм“ от страна на вече завършилите студенти, оценено след навлизането им в практиката е широко

разпространеното мнение, че туризмът е по-скоро изпълнителска и рутинна, отколкото управленска и творческа дейности. И още едно схващане – това, че висшето образование е с теоретична насоченост, а натрупването на професионален опит става само и единствено чрез практически стаж. Тези становища се подхранват и от изказвания на представители на български браншови туристически организации, според които основното изискване за успешна „лъскава“ реализация на кадрите в туризма е владенето на повече чужди езици и отлично излъчване. За съжаление, тези умения не са достатъчни да наложат българския туристически бизнес на световния пазар като основен конкурент, например на хотелиерски вериги като „Хилтън“ или „Шератон“. И да се печели не само от основна и допълнителна дейност, а и от „ноу-хау“. Това ще проличи, когато българи отседнат в хотел от българската верига „CHARM BALKANS“ *ЮБАЯТЕЛНИ БАЛКАНИ* в Брюксел или Ню Йорк, в който указателните табели съдържат информация и на кирилица.

Използвана литература:

1. www.uni-vt.bg;
2. www.sharlopov.eu

Приложение 1

АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ

сред завършили специалност „Туризм“ във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“

Уважаема/и госпожо/господине, служител на Гранд хотел „Янтра“,

Академичните учебни планове съдържат най-общо информация за предвидените учебни дисциплини по семестри и учебни години. Класификационните характеристики към тях дават сравнително концентрирана и обобщена информация относно какви общи и специализирани знания и умения ще придобиете по време на обучението си в съответната образователно-квалификационна степен /ОКС/.

В тази връзка, моля, отговорете на следните въпроси:

1. Преди да кандидатствате за ОКС в специалност „Туризъм“ във ВТУ имате ли представа какво точно предлагат като обучение?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Абсолютно няма
2. Коя е основната причина да избере да учите туризъм именно във ВТУ?
- Водещи Нискитакси Хубави гради Семейна Друга.....
3. Кога относително във времето си дадохте сметка какво точно Ви се предлага да изучавате?
- Преди По време на След завършване Не ме интересува Не съм си дал/а
4. Кога относително във времето си дадохте сметка, че обучението по туризъм в различните вузове не е унифицирано, а има специфични особености?
- Преди По време на След завършване Не ме интересува Не съм си дал/а
5. Използвайки възможностите, които Ви дава Системата за трансфер на кредити, минавала ли Ви е идеята, да се преместите да учите в друг ВУЗ, чийто учебен план съпада по-пълно с вашето разбиране за това, какви учебни дисциплини трябва да изучавате?
- ВТУ е най-добря Да Не обяснявам семейств Не Не знам за такива възможности
6. Според Вас, учебният план, по който сте учили, отговарял ли се е с логическа последователност?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
7. Ако сте имали идея как точно искате да се реализирате като специалист по туризъм след завършването на образованието си, логическата последователност на изучаваните учебни дисциплини помогна ли Ви бързо да натрупате желанието от Вас знания?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Не съм имал/а идея
8. Ако не сте имали идея как точно искате да се реализирате като специалист по туризъм, по време на обучението, проявил ли се е вашето поприще?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
9. Смятате ли, че логически обоснованите учебни планове могат да повлияят при избора на Вашата професионална реализация?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
10. Убедени ли сте, че можете осъзнато да се възползвате от възможностите, които Ви дава учебният план за избор между различни избираеми и факултативни дисциплини?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Избираемост не съществува
11. Как бихте степенували от 1 до 6 важност предложените в учебния план профили /вжк таблиците по-долу/?
- Икономически Географски Специализиран Управленски
- ~~Математико-информационен~~ Социално-културен
12. Според Вас, поставяне на акцент основно върху един профил, би ли създали конкурентно предимство на дадения ВУЗ?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
13. Според Вас, акредитираните вузове за обучение по туризъм, трябва ли да предлагат унифицирано обучение по дадено ОКС?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
14. Кой профил бихте премазнали и какъв бихте добавили?
- .....
15. Според Вас нанасянето на учебните дисциплини отговаря ли на очакванията Ви за тяхното съдържание?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
16. Служвало ли Ви си е за дадена учебна дисциплина да имате очакване, че принадлежи към един профил /например икономически/, а се оказва, че тя е от друг профил /например географски/?
- Много често Само една Рядкождо се в от двата По-скоро не Не трябва различа
17. Базирайки се на придобития опит от досегашното си обучение, ако Ви се налага отново да кандидатствате за някаква ОКС, при избора на вуз, бихте ли взели под внимание факта, дали учебният план е логически обоснован?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
18. Убедени ли сте, че във вузовете с по-високи такси са по-добри учебните планове?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
19. Смятате ли, че логически обоснованите учебни планове осигуряват по-добра професионална реализация?
- Категорно да Да Не съм сигурен/а По-скоро не Нелюбопитен
20. Как Ви бихте подредили в логическа последователност учебните дисциплини по профили /съгласно извършената от Вас ОКС/?

попълва се в таблиците с учебните дисциплини по-долу

Учебни дисциплини, изучавани в ОКС „Магистър”, програма „Международен туризъм”

Икономически	Географски	Специализирани	Управленски	Социално-хуманитарен
Модели за устойчив растеж в туризма	Социално-икономически и туристически региони на континентите	Туристическа политика на България	Управление на туристическото предприятие	Международно търговско право
Международни туристически борси	Икономически, социални и природни влияния на туризма	Международни туристически организации		Методология на научно-приложното изследване
Международен туристически бизнес	Рекреационна екология	Проект по туризъм		
Малки и средни предприятия в туризма				
Фирмена стратегия и конкурентоспособност				
Финансиране на туристическото предприятие				

Учебни дисциплини, изучавани в ОКС „Магистър” от други направления

Икономически	Географски	Специализирани	Управленски	Математико - информационен	Социално-хуманитарен
Икономика на туризма	Геоикономика	Въведение в туризма	Основи на управлението	Информационни технологии в туризма	История на цивилизацията
Маркетинг в туризма	Туристически ресурси	Хотелиерство	Управление на туризма	Електронна обработка на данни и резервационни системи	Основи на правото
Управленско счетоводство	География на туризма	Ресторантьорство	Управление на човешките ресурси в туризма		Бизнескомуникации и връзки с обществеността
Предприемачество в туристическия бизнес	Туристическа география на България	Туроператорска и туристическа агентска дейност	Управленски умения		Методология на научно-приложното изследване
Фирмена стратегия	Социално-икономически и туристически региони на континентите	Екскурзоводство			Нормативно-правна уредба в туризма
Устойчиво развитие на туризма	Туристически маршрути	Съвременни видове туризъм			
Валута и валутни операции	Рекреационна екология	Актуални проблеми на туризма			
Банкови услуги в туризма		Културно-познавателен туризъм			
Данъчен и митнически контрол		Туристическа анимация			
Стопанска логистика		Екотуризъм			
		Проект по туризъм			

Учебни дисциплини, изучавани в ОКС „Бакалавър”

Икономически	Географски	Специализирани	Управленски	Математико - информационен	Социално- хуманитарен
Обща икономическа теория	Геоикономика	Въведение в туризма	Основи на управлението	Информатика	История на цивилизация-та
Икономика на туризма	Туристически ресурси	Екскурзоводство	Управление на туризма	Статистика	Основи на правото
Икономическа социология	География на туризма	Хотелиерство	Организационно поведение	Информационни технологии в туризма	Търговско право
Финанси	Туристически маршрути	Ресторантьорство	Управление на човешките ресурси в туризма	Приложен софтуер в хотелиерството	Философия
Маркетинг в туризма	Туристическа география на България	Туроператорска и туристическа агентска дейност	Управленски умения	Приложен софтуер в ресторантьорството	Политология
Устойчиво развитие на туризма	Екология	Съвременни видове туризъм		Електронна обработка на данни и резервационни системи	Риторика
Счетоводство	Туристически ресурси на България	Културно-познавателен туризъм		Информационно обслужване на търговската дейност в туризма	Социална психология и туристическо поведение
Предприемачество	Туристически ресурси на света	Религиозен туризъм			Бизнескомуникации и етикет в туризма
Фирмена стратегия	География на туризма на Балканите	Балнеолечебен туризъм			Нормативно-правна уредба в туризма
Банкови услуги в туризма	Туризмът и околната среда	Селски туризъм			Европейска интеграция
Данъчен и митнически контрол	Географски информационни системи в туризма	Екотуризмът			Публични фондове на ЕС
Валута и валутни операции		Устойчив градски туризъм			
Стопанска логистика		Актуални проблеми на туризма			
		Модел за туристическо развитие			
		Туристическа анимация			
		Туристическо ориентиране			